

XXXIV Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii „Fortyfikacje na dawnych mapach”, Toruń, 13–15 października 2022 r.

W dniach 13–15 października 2022 r. odbyła się w Toruniu kolejna, XXXIV Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii. Organizatorami spotkania były cztery instytucje: Zespół Historii Kartografii przy Instytucie Historii Nauki PAN, Katedra Historii Wojskowej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Muzeum Twierdzy Toruń oraz Katedra Geomatyki i Kartografii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Komitetem Naukowym i Organizacyjnym konferencji kierował płk dr Eugeniusz Sobczyński (UMK), jego członkami byli zaś: dr hab. Maciej Krotofil, prof. UMK; dr hab. Dorota Michaluk, prof. UMK; dr Mirosław Giętkowski (Muzeum Twierdzy Toruń); dr hab. Beata Konopska, prof. UMCS (UMCS, ZHK przy IHN PAN) i dr hab. Radosław Skrycki, prof. US (US, ZHK przy IHN PAN).

Uroczyste otwarcie konferencji zorganizowano w Bibliotece Uniwersyteckiej UMK. Tam też odbyła się prezentacja zwyciężczyni w konkursie o Nagrodę im. prof. Stanisława Alexandrowicza na najlepszą pracę dyplomową z zakresu historii kartografii. W tym roku otrzymała ją Maria Stadnicka za pracę „Kartograficzne repozytoria cyfrowe, czyli o współczesnym zastosowaniu badania kartometryczności dawnych map”. Następnie prof. Bogusław Dybaś wygłosił wykład inauguracyjny „Relacja między fortyfikacjami i ich kartograficznymi przedstawieniami na przykładzie nowożytnych planów Torunia”. Pierwszą część konferencji zamknął zbiorowy

referat przygotowany przez dr. Waldemara Bukowskiego, prof. Bogusława Dybasia, prof. Andrzeja Janeczka i prof. Zdzisława Nogę zatytułowany „Tzw. Mapa Miega – józefińskie zdjęcie Galicji z lat 1779–1783. Prezentacja zakończonego projektu”.

Dalsza część pierwszego dnia konferencji odbyła się na Wydziale Nauk Historycznych UMK, w Sali Rady Wydziału im. prof. Karola Górskiego. Sesję referatów rozpoczął dr hab. Karol Łopatecki, prof. UwB, wygłaszając odczyt „Na pożytek króla i Rzeczypospolitej – Stare Dźwinoujście jako twierdza polsko-litewska”. Następnie dr Anna Pastorek przedstawiła referat „Dunkierka i Fort Mardjik w latach czterdziestych XVII wieku na holenderskich mapach ze zbiorów Rijksmuseum w Amsterdamie”, dr hab. Radosław Skrycki, prof. US, przybliżył zaś temat „Twierdza jako atrybut monarchy w Brandenburgii i Prusach (XVII–XVIII w.)”. Kolejne wystąpienia to: Lucyna Szaniawska „Szerokie pole działania inżynierów wojskowych w XVII wieku ze szczególnym uwzględnieniem opracowania map” i dr Olga Tikhonova „Survey of the civil defensive architecture of the seventeenth century in Poland-Lithuania for localization of Perret’s models”.

Drugiego dnia konferencji uczestnicy przenieśli się do zabytkowych Kozzar Bramy Chełmińskiej, w których od 2021 r. działa placówka muzealna poświęcona toruńskim fortyfikacjom – Muzeum Twierdzy Toruń.

Poranną sesję referatów rozpoczął Aliaksei Adamovitch wystąpieniem „Mapa »radziwiłłowska« jako źródło dla prezentacji terytorium Wielkiego Księstwa Litewskiego na mapie Europy Willema Blaeu (1608)”. Następnie Ilya Andreyeu przybliżył „Ślad augsburski mapy ściennej Wielkiego Księstwa Litewskiego”, a dr Mikola Volkau „Obrazy twierdz na mapie wielkiego Księstwa Litewskiego Tomasza Makowskiego z 1613 roku”. Tomasz Królik i dr Tomasz Panecki wygłosili referat „Fortyfikacje na mapach specjalnych Karola Perthéesa: studium przypadków”. Doktor Robert Klimek przedstawił „Mapy Józefa Naronowicza-Narońskiego jako źródło poznania lokalizacji zaginionych strażnic krzyżackich”, a dr Jakub Kuna, prof. Zdzisław Noga i dr Jakub Żygawski omówili „Powstanie, rozwój, dekompozycję i renesans Twierdzy Zamość w cyfrowej odsłonie Atlasu Historycznego Miast Polskich”.

Drugą część wystąpień rozpoczął dr Bogdan Wolak, który zreferował temat „Twierdza Boyen w Giżycku w świetle źródeł kartograficznych”. Następnie Mateusz Zawadzki i Beata Kot zaprezentowali odczyt „Special-Übersichts-Plan von Przemysł jako podstawa uzgodnień konserwatorskich zespołów fortyfikacji twierdzy Przemysł”. Ostatnie dwa referaty to „Przemiany poobronnego obrazu Warszawy w przekazie kartograficznym” autorstwa dr. Pawła Wespiańskiego i „Metody kartograficzne w badaniach radzieckich magazynów taktycznej broni jądrowej »Wisła«”, przygotowany przez dr. hab. Grzegorza Kiarysza.

Ze względu na nieobecność autorów nie zaprezentowano trzech referatów: Ewy Krzyżanowskiej-Walaszczyk „Forteca w Zbąszyniu jako część historycznego krajobrazu kulturowego”, prof. Zenona Koziela „Wybrane przykłady zobrazowań umocnień fortyfikacyjnych w historycznych przekazach kartograficznych na tle warunków środowiska” i płk. dr. Eugeniusza Sobczyńskiego „Wykorzystanie modeli terenowych i obiektów fortyfikacyjnych w działaniach terenowych”. Z ich treścią będzie można zapoznać się w przygotowywanym wydawnictwie, którego premiera odbędzie się za dwa lata – podczas kolejnej, XXXV Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii.

Ostatnim elementem drugiego dnia obrad było zwiedzanie wystawy stałej w Muzeum Twierdzy Toruń. Z wiadomych względów największe zainteresowanie uczestników konferencji wzbudziły umieszczone na ekspozycji plany i mapy toruńskiej twierdzy, pozyskane przez Muzeum Okręgowe w Toruniu z europejskich i krajowych archiwów.

Trzeci, ostatni dzień konferencji to wycieczka studyjna do dwóch obiektów będących elementami XIX-wiecznego, zewnętrznego pierścienia Twierdzy Toruń. W Fortcie I – jedynym we wschodniej części byłego Cesarstwa Niemieckiego fortcie pancernym – uczestnicy obejrzeli m.in. doskonale zachowane wieże haubic 21 cm i pancerne stanowiska obserwacyjne służące do kierowania ogniem artylerii fortu. W Fortcie IV zapoznali się ze sposobami zabezpieczenia przeciwsturmowego, systemem odwadniania i wentylacji fortu oraz obejrzeli zachowany w dobrym stanie rysunek naścienny, pochodzący z czasów pierwszej wojny światowej.

Bardzo interesującym dodatkiem do konferencji była wystawa planszowa „Toruń i poligon artyleryjski na mapach wojskowych 1945–1995”, przygotowana przez płk. dr. Eugeniusza Sobczyńskiego i Muzeum Twierdzy Toruń. Ekspozycję ustawiono na dziedzińcu przed Koszarami Bramy Chełmińskiej tak, by była ona dostępna jak najszerszemu gronu miłośników kartografii.

Adam Kowalkowski (Toruń)
ORCID: 0000-0002-2493-7215